

НЕОЛОГІЗМИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Шутова М. О.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

У статті розглянуто процес формування нових слів у сучасній англійській мові та механізми її адаптації до навколишньої дійсності. Проаналізовано шляхи поповнення лексичного складу англійської мови залежно від соціальних чинників. Визначено роль неологізмів та їх функціонування в різних сферах життя суспільства. У висновках указано на найпоширеніші фактори, що приводять до появи неологізмів.

Ключові слова: неологізм, словотвір, номінація, лексикалізація, соціалізація.

В статье рассматривается процесс формирования новых слов в современном английском языке и механизмы их адаптации к условиям окружающей действительности. Проанализированы пути обогащения лексического состава английского языка в зависимости от социальных факторов. Определена роль неологизмов и их функционирование в разных сферах деятельности общества. В выводах указаны самые распространенные факторы, которые приводят к появлению неологизмов.

Ключевые слова: неологизм, словообразование, номинация, лексикализация, социализация.

The article deals with the investigation of the neologisms and various ways of new words formation means in Modern English. It studies the ways and means of the growth of the English vocabulary. The article determines the role of specific social factors in the development of the English vocabulary, singles out the most important mechanisms of their adaptation to the social reality. The conclusion focuses on the main factors of new words creation.

Keywords: neologism, word-formation, nomination, lexicalization, socialization.

Словниковий склад англійської мови, як і інших мов, постійно розвивається. Поява нових умов існування людини, нові стосунки між мовцями, нові галузі знань та концепції вимагають відповідних змін у мові, які б відображали навколишню реальність та внутрішній світ мовця. Адже саме лексичний склад є тим компонентом мови, якому притаманні постійні зміни, що пояснюються новими когнітивними та комунікативними потребами мовців. Таким чином, з'являються численні нові слова – неологізми, які можна інтерпретувати як лексичні відповідники до змінених комунікативних умов.

Неологізми пов'язані практично зі всіма сферами життя сучасного англомовного суспільства. Цей зв'язок, а також утворення самих неологізмів є основною темою нашої роботи. Наша **мета** полягає в розкритті найважливіших джерел і способів презентації неологізмів у суспільному житті, визначення ролі нових слів і функціонування неологізмів у сучасній англійській мові в різних сферах життя суспільства.

Для досягнення мети ставилися такі **завдання**:

- 1) виявити основні критерії виділення неологізмів;
- 2) дослідити особливості функціонування та виникнення неологізмів у різних сферах людської діяльності;
- 3) проаналізувати найпоширеніші сфери виникнення неологізмів.

Питанням неологізмів займалися і займаються багато лінгвістів, серед яких А. А. Харковська, Ю. А. Зацний, І. І. Мурко та багато інших [3; 4; 6]. За останнє десятиліття видано два цінних словники Барнхарта. Вони зафіксували близько 10 000 нових слів та значень. Видано три однотомних додатки до третього видання словника Вебстера: “6 тисяч слів”, “9 тисяч слів”, “12 тисяч слів”. Для того, щоб занести слово в словник нових слів Барнхарта, необхідно, щоб воно

використовувалося протягом одного року, тоді як у лексикографічному центрі Оксфордського університету цей термін у 5 разів більший, що виключає можливість фіксування так званих “одноденних” слів.

Дослідження новоутворених слів є невід’ємною частиною лексикології. Неологізми показують здатність мови відображати динамічний розвиток суспільства і в той самий час розширення традиційних меж словотворення.

Для відображення, відтворення й закріплення нових ідей і понять мова, і лексика зокрема, мають перебудовуватися, поповнюватися новими компонентами. Розвиток мови зумовлений значною мірою розвитком її словотвірної системи, становленням нових словотвірних моделей слів, зміною існуючих, збільшенням чи зменшенням їх продуктивності, багатьма іншими факторами словотвірного процесу. Величезна кількість нових слів і необхідність їх опису зумовили створення нової сфери лексикології – неології – науки про неологізми.

Однак теорія неології в англійській мові ще не сформувалася як самостійна галузь лексикології. Між тим, в англійській мові в середньому за рік з’являється 800 нових слів – більше, ніж у будь-якій іншій мові світу. У зв’язку із цим перед дослідниками постає завдання не лише фіксувати нові слова, але й досліджувати їх.

Нова лексична одиниця проходить кілька стадій соціалізації (прийняття її в суспільстві) і лексикалізації (закріплення її в мові). З’явившись, неологізм поширюється, як правило, викладачами університетів, шкільними вчителями, працівниками засобів масової інформації. Потім він фіксується в друці. Наступна стадія соціалізації – прийняття нової лексичної одиниці широкими масами носіїв мови. Після цього розпочинається процес лексикалізації: придбання навичок використання неологізмів у суспільстві, виявлення умов та протипоказань для його використання в різних контекстах. У результаті утворюється лексична одиниця окремого структурного типу (просте, похідне, складне, складнопохідне слово чи словосполучення), яка входить у різні словники неологізмів.

Потрібно немало часу, аби нові слова міцно закріпилися в мові, а їх уживання було зрозуміле кожному. Адже менше ніж 10 років тому такі вирази, як “*inflection with an electronic virus*” або “*a woopy receiving a golden goodbye*”, були нічим іншим, як словами з незрозумілим значенням. Тепер вони ніяк не відрізняються від виразу “*the cat sat on a mat*”, і в нас не виникає жодних труднощів у розумінні цього значення.

Поява нового слова є результатом боротьби двох тенденцій – розвитку мови та її зберігання. При цьому поява нового слова не завжди викликана прямими потребами соціуму в новому значенні.

Жодна нова наука не в змозі без неологізмів, нових слів та нових інтерпретацій уже існуючих слів пояснити та описати реалії сьогодення по-новому. Нові знання вимагають нових термінів і концепцій. Відмовитися від неологізмів означає відмовитися від наукового розвитку.

Довгий час західні лінгвісти вважали неологізми патологічними відхиленнями від норми. Так, третій Новий інтернаціональний словник Вебстера (1966) описує неологізм як “*a meaningless word coined by psychotic*”; інші лінгвістичні класичні праці – такі, як “*Language*” Блумфілда, “*Semantics*” Лайонса, взагалі не визначають цей термін [7, с. 95]. У 1975 році французький лексикограф Ален Рей опублікував працю “*Essai de definition du concept de neologisme*”, де дав ретельне теоретичне обґрунтування процесу лексичної неології і заклав теоретичні основи для систематичного лексикологічного і термінологічного дослідження в цій сфері. Поміж іншого, Рей визначив соціальні та прагматичні аспекти лінгвістичної неології. Неологізм як лінгвістичне явище має розглядатися в різних аспектах: часовому (синхронічний), географічному, соціальному і комунікативному.

За визначенням А. Рея, неологізм – це “одиниця словникового складу, слово, елемент слова або фраза, значення якої передбачає ефективне функціонування в специфічній моделі комунікації і яка не мала ні матеріальної форми, ані лінгвістичної форми на попередньому шаблі розвитку

словникового складу мови. Ця новизна, яка спостерігається у відношенні до точного і емпіричного визначення словникового складу, відповідає звичайно специфічним почуттям мовця. Згідно з обраною моделлю словника неологізм буде розглядатися як такий, що належить мові взагалі або тільки одній з її особливих сфер використання, або як притаманний предметно-специфічному використанню, яке може бути спеціальним або загальним” [7, с.97].

Немає сумніву, що неологізми – це знаки креативного процесу. Дотепер не існує одностайного розв’язання питання: за чим можна закріпити поняття неологізму, які критерії залучення тієї чи іншої словникової одиниці до неологізмів.

З аналізу визначень поняття “неологізм” різними дослідниками стають очевидними дві точки зору, що полягають у тому, що термін “неологізм” застосовується як до новотворів, тобто до знову створених на матеріалі мови в повній відповідності до існуючих у мові словотворчих моделей, слів чи словосполучень, що позначають нове, раніше невідоме, неіснуюче поняття, предмет, галузь науки, рід занять, професію і т. ін., наприклад, *reactor* – ядерний реактор, *biocide* – біологічна війна та ін., так і власне до неологізмів, тобто знову створених синонімів до вже наявного в мові слова для позначення відомого поняття, які, однак, передають конотативні відтінки, тобто супутні семантичні і стилістичні відтінки слова, що накладаються на його основне значення, а також до слів у новому значенні, наприклад, слово *boffin* (учений, що займається секретною роботою, найчастіше у військових цілях) є близьким синонімом слова *scientist*, однак має інший семантичний відтінок. У сфері повсякденного життя популярним виразом для характеристики сучасної людини стає, наприклад, вираз *stress puppy* (“дитя стресу”) – людина, що звикла жити бурхливим, енергійним життям. Зростання розлучень несе за собою такі неологізми, як *tug-of-love (tug-of-war)* – “дитина розлучених батьків”; *new familism* – “концепція нових сімейних цінностей”. У той же час виникають проблеми у вихованні дітей у заможних родинах, що несе появу таких неологізмів: *bratlash backlash by parenbs against raising obnoxious offspring; they do so by living relatively frugally, making children lern their allowances and letting them spend only what they’ve earned*, *financial parenting “financial services and education offered to the children of wealthy parents”*. У сферах образотворчого мистецтва, театрального життя, кіно та телебачення знаходимо також досить багато інновацій: *kinetic art* “мистецтво, яке використовує рухливі речі”, *revivalism* “школа сучасного живопису, яка повертається до старих форм та прийомів образотворчого мистецтва”; *son et lumiere* “театр з використанням звукових та світлових ефектів”; *kidvid* “телепередачі для дітей”; *video-camera* “відеокамера”; *inflight movies* “кінофільми, які демонструються під час польоту на борту літака” та інші неологізми. Багато цікавих неологізмів можна також зустріти в таких сферах людської діяльності, як освіта, професійна сфера, економіка, феміністичні рухи, дослідження паранормальних явищ тощо. Так, наприклад, новою семантичною групою є неологізми пов’язані з припустимими відвідуваннями землі прибульцями з космосу, наприклад: *UFO (Unidentified Flying Object)* – НЛО (невпізнаний літаючий об’єкт) та утворення від цього англійського скорочення типу *ufology* – уфологія; *extra-terrestrials* – інопланетяни; *saucerman* – інопланетянин; *saucers feet* – відбитки, залишені літаючою тарілкою та ін. Особливо велика кількість нових лексичних одиниць з’явилася у зв’язку з розвитком комп’ютерної техніки. Наприклад: *personal computer (PC)* – персональний комп’ютер; *multi-user* – комп’ютер для кількох чоловік; *neurocomputer* – електронний аналог людського мозку; *hardware* – частини комп’ютера; *software* – програма комп’ютера; *megabyte of computer memory* – мегабайт (назва спеціальної одиниці) пам’яті комп’ютера; *dogusware* – програма комп’ютера, створена для знищення програм комп’ютерів; *to trouble-shoot* – знищити частину даних у пам’яті комп’ютера та ін.

Безумовно, велика кількість неологізмів виникає у зв’язку із соціальними змінами, які відбуваються в англійських країнах. До одних із найпоширеніших загальних явищ, особливо характерних для Великобританії, належить так званий феміністичний рух, тобто рух жінок

за зрівняння в правах із чоловіками. Завдяки цьому руху виникло багато нових лексичних одиниць, наприклад: *the Lib Movement* – феміністичний рух; *libber libbie* – учасниця або прибічниця феміністичного руху та ін. Також змінилися назви з другим компонентом *-man*, наприклад: замість *cameraman* частіше використовують *camera operator*, замість *fireman* – *firefighter*, замість *policeman* – *police-officer*, замість *chairman* – *chairperson*, замість *Congressman* – *Congressperson* (щоправда, багато слів з другим компонентом *-person* замість *-man* нерідко вживається з відтінком гумору та іронії), навіть у церкві *mankind* замінено на *people*. У той же час назви жіночих професій заміняють на нейтральні за формою, наприклад замість *stewardess* уживають *flight attendant*, або в тому разі, якщо в цих професіях зайняті чоловіки, отримують “маркер” *male*, наприклад: *male nurse*, *male secretary*, *male exotic dancer* та ін.

Відзначається також деяка неоднорідність складу цих лексичних інновацій за причинами своєї появи, за своєю стійкістю в мові, за частотою вживання. Та за своєю подальшою долею, коли одні з них міцно входять у мову, а інші є менш стійкими і можуть вийти з уживання через деякий відносно короткий період часу.

Спеціалісти, які працюють у галузі неології, виокремили як ключове питання узагальнення і систематизацію теоретичних наробок, побудову міжпредметних зв'язків (як з лінгвістичними, так і з нелінгвістичними науками), особливо зі словотворенням, етимологією, семасіологією, лексикологією, стилістикою, соціологією, соціо- та психолінгвістикою і т. ін.

У сфері неології є багато нерозв'язаних як у теоретичному, так і в практичному плані проблем. Більшість авторитетних у цій сфері спеціалістів визнають найактуальнішими такі напрямки досліджень:

- проблема залучення новоутворення до неологізмів, як довго слово повинне використовуватися в мові, щоб вважатися неологізмом і потрапити в словник;
- необхідність створення особливих словникових статей або приміток, які дозволяють маркувати неологізми, оскільки існуюча система незручна та не враховує соціальної диференціації мови;
- нечіткість у стилістичній характеристиці неологізмів, а отже, і в питанні про віднесеність до неологізмів сленгових одиниць, професіоналізмів, термінів та інших шарів лексики.

У зв'язку з першою проблемою достатньо підкреслити, що дотепер немає принципово єдиної думки щодо критеріїв відбору матеріалів (слів) для словників нових слів у різних лінгвістичних шкіль.

Інша проблема, яка має розглядатися в аспекті неології, – це питання, чи належать новотвори до оказіоналізмів, створених на один раз, чи вони є одним із джерел поповнення словника лексичними одиницями.

У цієї проблеми є ще один аспект, який стосується сфери соціолінгвістики. Як відомо, мовні тенденції, які характеризують становлення лексичних норм, залежать від певних об'єктивних і суб'єктивних соціальних факторів (суспільних інститутів – таких, як система освіти, культурно-освітніх установ, засобів масової інформації, з одного боку, і мовна політика – з другого).

Від багатьох соціальних факторів залежить, чи залишиться новостворене похідне на рівні слова мовлення, чи отримає більш широке розповсюдження і буде зафіксоване словниками нових слів.

У загальному плані в неології останнім часом переважний акцент робиться на функціонально-прагматичний аспект нових слів і значень, на врахування соціологічних факторів. Встановлюється певний зв'язок між прагматикою і активними процесами номінації. Так, наприклад, поява у слова нового лексико-семантичного варіанта в прагматичному аспекті варіативності розглядається як результат варіювання його використання в різних ситуаціях спілкування залежно від соціального, територіального, національного, професійного та інших статусів учасників комунікації. Одна й та сама лексика по-різному реалізується в однотипових ситуаціях

представниками різних прошарків носіїв мови. В результаті використання слова в нетиповій для нього ситуації (контексті) носієм іншого соціолекту (мови певної соціо-професійної групи) воно набуває нового відтінку значення, який потім перетворюється в певний лексико-семантичний варіант слова.

З іншого боку, будь-яка семантична новизна породжує прагматичну новизну. Новий лексико-семантичний варіант слова розширює прагматику всієї лексеми, оскільки розширює спектр ситуацій і контекстів його використання і, відповідно, обмежень на її використання.

У цьому напрямку окреслені великі перспективи. Наприклад, актуальним визнане розроблення функціонального аспекту лексикографічної практики. Зв'язок, який існує між прагматичною ситуацією і прагматичними компонентами нового слова, пропонують фіксувати в словниках, тобто прагматичну зону пропонують увести в словникову дефініцію і розробити додаткову систему пояснень, наприклад, за опозиціями частотності використання слова, конкретною сферою використання. Особливо очевидна необхідність додаткової системи в словниках для іноземців, а також у словниках нових слів і значень, які викликають труднощі адекватного вибору та використання.

У мові все спрямоване до певної цілі – висловлення думки. Тому утворення мови можна уявити собі як взаємодію духовного прагнення позначити матеріал, якого потребують внутрішні умови комунікації.

Важливим питанням у межах цього дослідження є також питання про те, як створюється нове слово. Встановлено, що в акті первинного “хрещення” об'єкта бере участь певний індивідуум. У структурі акту номінації відправним пунктом виявляється складне переплетіння інтенцій мовця і його особливих смислів, тобто індивідуальне смислове завдання мовця.

Людина, яка створює нове слово (originator), прагне до індивідуалізації і оригінальності. Потім слово проходить декілька стадій соціалізації (сприйняття його в суспільстві) і лексикалізації (закріплення в мовній системі). Слово сприймається посередниками (purveyors), які поширюють його серед мас. Це, як правило, викладачі університетів, шкільні вчителі, репортери, робітники засобів масової інформації. Слово фіксується в періодичній пресі. Наступна стадія соціалізації – прийняття слова широкими масами носіїв мови. Далі йде процес лексикалізації, а потім – набуття навичок адекватного використання нового слова, тобто набуття комунікативно-прагматичної компетенції носіями мови.

Умовно “ланцюг неологізації” об'єкта дійсності можна представити таким чином:

Людина, яка створює нове слово (originator)
Соціалізація слова (прийняття його суспільством)
Лексикалізація слова (закріплення його в мовній системі)

Процеси соціалізації слова і його лексикалізації відбуваються через взаємодію його посередників (наприклад: учителів, репортерів, акторів, засобів масової інформації і т. ін.).

Зрозуміло, в багатьох відношеннях закріплення нової лексичної одиниці в мові зумовлене факторами екстралінгвальними – в тих випадках, коли нове явище, факт залишається в житті, закріплюється в суспільній практиці людей, природно, він закріплюється разом з лексичною одиницею, яка його означає.

Незважаючи на те, що головним фактором утвердження неологізму багато лінгвістів вважають те, наскільки відповідає нове похідне слово поставленим цілям номінації, тим не менш соціальні фактори іноді не менш значущі в цьому стосунку.

Як відомо, невизначеність терміна “неологізм” є донині однією з найважливіших проблем неології. В цьому плані відзначається нечіткість у стилістичній характеристиці неологізмів, у відмежуванні їх від суміжних явищ – okazіональних авторських новотворів і використання нових слів (потенційні слова).

З іншого боку, постійно зростаючий інтерес сучасної лінгвістики до різних аспектів словотворення пояснюється тим, що слово є центральною одиницею мови.

Власні характеристики слова як лексичної одиниці перетинаються в ньому з характеристиками інших елементів мови. Ця взаємодія лежить в основі функціонування мовної системи в цілому.

У сучасних дослідженнях семантики похідних слів усе частіше виявляється тенденція вийти за рамки самого слова як одиниці мовної системи, що викликано намаганням зрозуміти, як функціонують похідні слова в мовленні і на якій основі, зрозуміти механізм формування семантики нового слова.

Зараз спостерігається розширення старих і поява нових сфер номінації, які викликані бурхливим розвитком науки, техніки, засобів масової інформації.

Однак розвиток номінативної функції мови відбивається не тільки в розширенні і оновленні поняттєвої сфери віднесеності найменування, але й у зміні способів номінації. Як відомо, в різні епохи мовного розвитку і в різних мовах переважають різні типи створення номінацій. Необхідно підкреслити, що номінативна функція мови розвивається не тільки в результаті впливу соціолінгвістичних факторів і еволюції суспільно-історичного досвіду носіїв мови.

Таким чином, зміна чи поява нових умов у екстралінгвальному просторі, нові стосунки між мовцями, галузі знань та концепції вимагають відповідних змін у мові, які відображали б навколишню реальність та внутрішній світ мовця. Адже саме лексичний склад є тим компонентом мови, якому притаманні постійні зміни, що пояснюються новими когнітивними та комунікативними потребами мовців. Таким чином з’являються численні нові слова – неологізми, які можна інтерпретувати як лексичні відповідники до змінених комунікативних умов.

Серед нової лексики переважають номінації, нові як за формою, так і за змістом. Аналіз нових номінативних одиниць за способом творення показав, що в мові останніх десятиліть переважають морфологічні неологізми, тобто одиниці, створені за зразками, що вже існують у мовній системі. Між типом номінативної одиниці і способом її творення існує визначена кореляція. Трансформації, які поєднують новизну форми зі змістом, який передавався раніше іншою формою, з’являються шляхом запозичення, а також через морфологічне творення. Семантичні інновації, які поєднують новизну змісту з уже існуючою формою, з’являються шляхом зміни значення.

Однак у теорії неології англійської мови існує ще багато проблемних сфер дослідження. Це стосується насамперед системного аналізу факторів, етапів, механізму появи нових слів і значень у плані як екстралінгвальної (соціолінгвістичної або функціонально-прагматичної піднесеності), так і власне лінгвальної зумовленості переважно продуктивних моделей у мові.

Отже, неологізми збагачують лексичний склад мови і таким чином підтверджують динамічну природу мови. Попри думку деяких критиків, які піклуються про “чистоту” мови, не потрібно недооцінювати значення неологізмів для її розвитку. Саме вони розв’язують суперечності, які виникають між наявним лексичним складом мови та новими комунікативними і когнітивними потребами мовців. Вони заслуговують на увагу науковців, можливо, у вигляді опублікованих збірок неологізмів, адже словники не можуть відобразити постійне зростання кількості лексичних новинок.

Зміни діяльного світу людини ведуть до появи нових та розширення старих фрагментів картини світу, які, у свою чергу, потребують фіксації на “мовній карті світу”. Змінюється картина світу, з’являються нові сектори: космонавтики, комп’ютерної техніки, генної інженерії і т. ін. А це означає, що в мові продовжуватимуть з’являтися нові слова, які з часом пройдуть усі стадії соціалізації і лексикалізації, тобто прийняття їх у суспільстві.

Таким чином, словниковий склад англійської мови є одним цілим і постійно змінюється та поповнюється новими мовними одиницями. Найпоширенішими сферами виникнення неологізмів є насамперед ті, в яких трапляються інновації, – сучасні технології, науковий прогрес та всі ті нові, маловідомі події, які відбуваються в житті англійського суспільства, тобто всі ті фактори, що й приводять до появи неологізмів. Отже, ми можемо сказати, що, за нашими спостереженнями, велика кількість неологізмів з'являється саме у сфері інформаційних технологій, економіки та в повсякденному житті. Дослідження неологізмів і місце, яке вони посідають серед лексичних одиниць, обґрунтовує необхідність їх практичного використання, вивчення у вищих навчальних закладах. У сучасній англійській мові накреслюється тенденція до збільшення словникового складу. Кількість нових слів швидко зростає, різні сфери і галузі людської діяльності постійно збагачуються ними, і необхідно, в міру можливостей, простежити цей процес. Проведена робота допомогла детально розглянути цей засіб поповнення словникового складу, але залишилося ще багато актуальних питань, які вимагають подальшого вивчення, було досліджено далеко не всі проблеми сучасної англійської неології. Ця наука становить значне поле діяльності для всебічного вивчення, але обсяг цієї статті не дозволяє нам розглянути всі аспекти. Без сумніву, можна констатувати, що подальше дослідження неологізмів, шляхів їх адаптації і зв'язки з різними галузями діяльності людей буде доцільним та необхідним.

Література

1. Антрушина Г. Б. Лексикология английского языка / Г. Б. Антрушина, О. В. Афанасьева, Н. Н. Морозова. – М.: Высшая школа, 1999. – 129 с.
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / И. В. Арнольд. – М.: Высшая школа, 1973. – 303 с.
3. Зацний Ю. А. 11 вересня 2001 року і поповнення словникового складу англійської мови / Ю. А. Зацний // Вісник Сумського державного університету. – Суми, 2002. – № 4. – С 75-79.
4. Харьковская А. А. Лексико-семантические инновации в языке английской студенческой газеты / А. А. Харьковская // Системные связи в лексике и грамматике языков. – Самара, 1991. – С.19-24.
5. Bloomsburry G J. Dictionary of New Words / Green J. Bloomsburry. – М.: Вече, Персей, 1996. – 352 с.
6. Minajeva L. A Manual of English Lexicology / L. A. Minajeva. – М.: МГУ, 1982. – 146 с.
7. Rey A. Semantics / A. Rey. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1995. – 184 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

8. Weeks D. Terminology Life-Cycles-Project “Key-Word”. – <http://eeisun.uk>.
9. Margot J. Terms/Lingo. – <http://www.users.interport.net/pkd.-120.html>
10. Basic Internet Terminology . – <http://cc.uoregon.edu.html>
11. New Words. – <http://radar.rdues.liv.ac.uk/newwds/ind941.txt>